

Afslutningstale 2022

Med udgangspunkt i

Erlend Loe: Naiv super

Af: Heine Boe

“Jeg har to venner. En god og en dårlig. Og så har jeg min bror. Han er måske ikke lige så sympatisk som mig, men han er okay.”

Sådan begynder Erlend Loe's skønne roman “Naiv Super”.

Bogen handler om den 25-årige hovedperson, der pludselig under et spil kroket mod storebroren i forældrenes have rammer muren og oplever en universel tomhed og mangel på mening.

Hovedpersonen er ellers godt på vej i livet. Han er stort set færdig med en universitetsuddannelse og har i øvrigt helt almindelige sunde mål i livet.

Alligevel bliver det hele for meget, da storebroren med en krokade skyder hovedpersonens kugle ind under den store busk.

Det er som om alting lige dér mister sin mening. Og det handler ikke om kroket. Kroket er en lille ting, tænker hovedpersonen, og det her er en stor ting.

Storebroderen prøver at opmuntre hovedpersonen. – Shit happens, siger han. Men intet hjælper. Så siger storebroren, at han i øvrigt skal ud at rejse og tilbyder, at hovedpersonen kan bo i hans lejlighed, mens han er væk. Det tager hovedpersonen imod. Han går ud og sælger sit fjernsyn og sine bøger. De øvrige ejendele kan være i en rygsæk og to papkasser. Papkasserne ryger på loftet hjemme hos forældrene, og rygsækken tager han med hen i storebrorens lejlighed.

Der sidder han så nu. Der har han siddet i et par uger. Han går ud og køber lidt mad. Men ellers foretager han sig ikke så meget. Men han tænker. Han tænker over livet. Og så skriver han lister.

Han skriver bl.a. en liste over det, han har, og det, han ikke har:

Her er det, jeg har:

- *En fin cykel*
- *En god ven*
- *En dårlig ven*
- *En bror*
- *Forældre*
- *Bedsteforældre*
- *En universitetsgrad*
- *Et fotografiapparat*
- *En håndfuld (lånte) penge*
- *Et par næsten nye løbesko*

Her er det jeg ikke har:

- *Planer*
- *Begejstring*
- *En kæreste*
- *Følelsen af at tingene hænger sammen, og at alt vil gå godt til sidst*
- *Et vindende væsen*
- *Et ur*

Hovedpersonen kigger på sin liste. Han kan se, at han har flere ting, end han mangler. Det burde give grobund for optimisme.

Men det er dog ikke så let et regnestykke. For de fleste af de ting, han har, kan han sagtens undvære, hvorimod de ting, han ikke har, forekommer væsentligere.

Hovedpersonen oplever også problemer med tiden og rummet. Han føler sig udfordret af det kosmologiske ragnarok, universets udvidelse og tidens relativitet. I det hele taget har han svært ved at se mening i noget som helst.

Han prøver at læse om tiden og rummet, men det giver ham ikke mere sikkerhed eller oplevelse af sammenhæng.

I stedet køber han en bold. Og da han står i gården og kaster bolden op mod muren for så at gribe den igen, begynder han at opleve en særegen glæde. Når han leger med bolden, glemmer han tiden.

Det næste, han gør, er at købe et hammerbræt. Et BRIO hammerbræt som det han havde, da han var lille. Hammerbrættet synes at kunne endnu mere end bolden. Brættet har flotte farver, og når alle pløkkene er slået ned i samme niveau, giver det en oplevelse af sammenhæng. Tingene passer sammen. De har en mening. Så vender man brættet og banker igen. Det er en evighedsmaskine af sammenhæng.

Hovedpersonen begynder langsomt at tage fat på livet igen: Han hjælper en dreng i ejendommen. Han hjælper sin bror med at købe en bil. Han møder en pige, der hedder Lise. Han cykler på sin cykel, leger med sin bold, hamrer på sit hammerbræt og mødes med Lise.

På et tidspunkt inviterer broderen hovedpersonen til USA.

Hovedpersonen tør ikke tage afsted. Men både Lise og broderen siger til ham, at turen kan give ham perspektiv. Og efter mange betænkeligheder tager han afsted.

I USA gør hovedpersonen sig stadig mange tanker.

Vendepunktet kommer, da hovedpersonen spiller frisbee med broderen i en park i New York. Her går det op for ham, at spørgsmålet om det kosmologiske ragnarok, som måske ligger en milliard år ude i fremtiden, eller tidens relativitet slet ikke har noget med ham at gøre. Det er måske en egoistisk tanke, tænker han, men det er en enorm lettelse.

Hovedpersonen opdager, at han er mere optaget af det, der sker, mens han lever, end det der skal ske bagefter. Det er en enorm befrielse at tænke sådan.

Og der i legen med broderen går det op for ham, at han tror på leg og på venskab.

I de kommende dage har hovedpersonen og broderen mange af disse skønne oplevelser. De glemmer sig selv i leg og glæde. Hovedpersonen mærker, at han er ved at have fået det perspektiv, han har søgt.

Ikke længe derefter følges de to hjem i flyvemaskinen.

Hovedpersonen tænker således på vej hjem:

Jeg ved ikke, om tingene hænger sammen, eller om det hele vil ende godt til sidst.

Men jeg tror, at noget betyder noget.

Jeg tror på sjælens renselse gennem leg og glæde.

Jeg tror også på kærligheden.

Og jeg har flere gode venner og kun en dårlig.

Og min bror er mindst lige så sympatisk som mig.

– o –

Og her slutter bogen. Vi ved ikke, hvordan det senere går. Vi får ikke at vide, om hovedpersonen og pigen Lise ender med at blive sammen. Vi ved i det hele taget ikke noget om, hvordan det går hovedpersonen. Kun ved vi, at han drog afsted for at få et nyt perspektiv, – og at han fik det.

Nogenlunde således forløber bogens handling. Men derved er bogen slet i ydet retfærdighed, for handlingen er underordnet de mange eksistentielle refleksioner og humoristisk-satiriske kommentarer.

For at få dem med må man selv læse bogen!

Erlend Loe skriver i en fantastisk koncentreret, humoristisk, minimalistisk form. Korte helsætninger. Enkelt. Og så tager han netop fat på eksistentielle temaer såvel som samfundsmæssige. Hans bøger er let læste men indholdet altid vægtigt.

Således også med denne bog, som tager fat på intet mindre end det moderne menneskes eksistentielle grundvilkår – og det uomgængelige spørgsmål om mening.

Hovedpersonen er en jeg-fortæller. Vi kender ikke hans navn. Man læser blot bestandigt dette "jeg", og det er der nok en pointe i.

Vi møder jeg-fortælleren der, hvor han har ramt muren. Anledningen er en krocketkamp mod broderen i forældrenes have. Det er selvfølgelig en helt skør anledning, hvilket hovedpersonen naturligvis godt selv kan se, men når nu den eksistentielle og universelle meningsløshed først har vist sig, er den ikke sådan at ryste af sig.

Vores hovedperson må starte forfra i sin søgen efter mening. Han begynder at læse. Men han starter også helt kontekst forfra ved at foretage sig det mest elementære, man som menneske kan kaste sig ud i; nemlig at lege. Han køber en bold. Og langsomt begynder rejsen.

Hovedpersonen begynder med en status over det, han har og det, han ikke har. Og allerede her kommer han på sporet af noget vigtig. Alting har nemlig ikke lige meget værdi, betydning eller mening. Det er som om, nogle af de ting, han ikke har, er vigtigere end meget af det, han har. Han vil i hver fald gerne bytte. Men sådan fungerer det jo ikke.

Vendepunktet bliver, da han igen leger med broderen. Denne gang spiller de frisbee i en park i New York. Her går det op for ham, at han har anskuet problemet helt forkert. Han opdager, at det, han troede, han søgte, nemlig meningen med livet, slet ikke er det, der skal til. I stedet skal han søge det meningsfulde, som er i livet – lige foran ham.

Det går op for ham, at det præcist er, når han ikke spørger efter mening, at det giver mening. Når han kaster bolden op mod muren og griber den igen, giver det mening. Når han hamrer på sit hammerbræt, giver det mening. Når han hjælper drengen hjemme i ejendommen, giver det mening. Når han er sammen med Lise giver det mening. Når han spiller frisbee med sin bror, giver det mening. Og i de situationer stiller han slet ikke spørgsmålet. De situationer er simpelthen bare meningsfulde i sig selv.

Det kan godt være, at livet i sin abstrakte totalitet fortsat forekommer meningsløst. Men der er rigelig mening i livet.

Det han opdager er, at mening ikke kommer som resultat af en intellektuel præstation eller spekulativ fjernen sig fra verden, men at han finder meningsfuldheden ved at gå ind i livet.

Og for hovedpersonen står det klart, at han finder meningen i leg, venskab og kærlighed.

Og når han i leg, venskab og kærlighed slet ikke spørger efter mening, er det netop fordi leg, venskab og kærlighed bærer meningen i sig selv. Der er ikke noget ydre formål.

Vi leger ikke for at opnå noget. Legen er en aktivitet, der er et mål i sig selv. På samme måde har venskab eller kærlighed ikke et mål udenfor sig selv, men er selv målet.

Livet set i sin totalitet og abstraktion kan sagtens synes at være ganske meningsløst. Men i livet er der masser af ting, der umiddelbart er meningsfulde.

Og hvis mening er noget, der findes i livet og ikke er noget, der kan findes som en spekulativ sandhed om livet, – er det også noget, der bestandigt kan og må findes og genfindes, men som også kan tabes for så at måtte findes påny.

Spørgsmålet om mening besvares altså ikke en gang for alle, men må bestandigt besvares gennem livet.

– o –

Da I tog afsted på efterskole, drog I som vores hovedperson også ud på en rejse.

Jeg forestiller mig ikke, at I tog afsted, fordi I ramte muren under et spil kroket. Det ville alligevel også være højst usædvanligt. Men der er nu også mange andre grunde til at drage afsted.

Vores hovedperson drog ud på sin rejse, fordi der ikke rigtigt var andet at gøre. Han var sat tilbage til start. Bolden og hammerbrættet blev de første spæde skridt. Turen til USA det store og afgørende skridt. Hovedpersonen var selvsagt nervøs ved at drage afsted. Han var bange for at blive overvældet.

Men hovedpersonens bror og pigen Lise mente begge, at det ville være godt for hovedpersonen at tage afsted. Det ville kunne give ham perspektiv, sagde de.

Perspektiv betyder flere ting. Man taler f.eks. om at male med perspektiv, når man maler en genstand, så man kan se genstandens rumlige form. Med andre ord kan man se, at genstanden og rummet har dybde.

Man taler også om at kunne sætte noget i perspektiv, hvilket betyder at sætte tingene ind i en større sammenhæng.

Man taler også om at kunne se noget i et andet eller et nyt perspektiv, hvilket vil sige at opdage, at en ting har flere sider, som man måske ikke tidligere har opdaget.

Og hovedpersonen får netop et nyt perspektiv. Han opdager, at han kan se tingene på en ny måde. Den universelle meningsløshed, som han har følt efter han tabte i kroket til sin bror, kan han måske ikke opløse, men han finder et nyt perspektiv. Han begynder at se på livet som det levede liv her og nu. Og der er der pludseligt alt muligt, der giver mening: Leg, venskab og kærlighed.

Jeg tænker, at I på jeres rejse også har fået nye perspektiver på tilværelsen. I har fået det ved at møde hinanden, skolen, undervisningen, scenekunsten og samværet.

Jeg tænker, at I også har opdaget, at tilværelsen kan anskues fra mange sider. Jeg håber dertil, at I også har opdaget, at tilværelsen har dybde.

Og når det kommer til spørgsmålene om tilværelsen, så gives der ikke enkle svar. Det er derfor mennesket laver kunst, poesi, litteratur. Kunsten er et spejl, man kan holde op og se verden igennem og netop se verden på nye måder.

At møde og se verden i et andet perspektiv f.eks. i en bog eller et digt kan gøre os klogere på vores eget og det fælles liv.

Jeg håber, at I ved at møde hinanden i hverdagen og i undervisningen er blevet klogere. Jeg håber, at I igennem mødet med vi voksne ved morgensamlinger, aftensamlinger, i undervisning og det uformelle samvær i hverdagen har vundet nyt perspektiv på jeres eget liv.

Det nye perspektiv, som vores hovedperson i historien vandt, var jo, at spørgsmålet om mening ikke skulle besvares spekulativt og løsrevet fra tilværelsen, men netop var et spørgsmål, der skulle besvares i livet. Og i virkeligheden ikke som et intellektuelt svar men som en oplevet meningsfuldhed. Og han opdagede, at han oplevede denne meningsfuldhed stærkest i leg, venskab og kærlighed.

Nu kan man jo ikke bare overtage andres erkendelser – særligt ikke, når de som her er af eksistentiel karakter. Men jeg tænker alligevel, at tanken er værd at lytte til. Og måske er I kommet frem til noget af det samme?

Vi driver i hvert fald skole på, at leg netop giver mening. Kunst er jo summen af alvor og leg. Og vi leger jo netop, når vi er i de mange kreative processer, – og jeg tænker, at I mange gange har oplevet det meningsfulde og selvforglemmende i denne leg.

Og så driver vi skole på, at venskab giver mening. Ansvarlighed udspringer jo ikke af regler og rammer men ud af en forståelse og respekt for de andre og helheden. Vi

plejer at sige det ganske enkelt: Du skal opføre dig ordentligt og være en god kammerat. Og det er jo netop udtryk for lige præcis dette. Venskab giver mening.

– o –

Nu står I så her ved afslutningen af efterskoleopholdet.

Men jeres rejse er ikke slut. Ja, den er faktisk kun lige begyndt.

Vi håber, at efterskolen har givet jer en god ballast til den videre rejse. Vi håber, at efterskolen gav mening – måske netop i kraft af venskab og leg.

Vi håber, at efterskolen gav jer perspektiv.

Vi ønsker jer al muligt held og lykke på jeres videre rejse.

Tak for skoleåret 2021/2022 på Efterskolen for Scenekunst